İSİMLENDİRMEK MEVCUDA BİR "ŞEY" EKLER Mİ?

CENGİZ AYDOĞDU

Lügat, bir isim ver bana halimden;
Herkesin bildiği dilden bir isim
Eski esvaplarım, tutun elimden;
Aynalar, söyleyin bana, ben kimim?

Necip Fazıl

İsimlendirmek, isimlendirilen varlığın mevcudiyetinde bir değişikliğe sebep olur mu bilmiyorum. Ama bir şeyi biliyorum; isimlendirmek, mevcudiyetin idrak ediliş tarzını etkiliyor. Hatta sadece etkilemekle kalmayıp, Tanpınar'ın deyişiyle "mevcudiyete bir masal ilave ediyor"; varlığa bir anlam katıyor.

Şayet verilen isim "herkesin bildiği dilden bir isim" olursa, ilave edilen masal da herkesin bildiği bir masal oluyor. Bugünlerde "herkesin bildiği dil" hususunda Türklerin ciddi müşkülleri var. Çünkü Türkler, geçtiğimiz yüzyılda önce "herkesin bildiği" dili kaybettiler, sonra da herkesin paylaştığı anlamı. Şimdi öyle bir lisanla konuşuyorlar ki, kimse kimseyi anlayamıyor. Kazara anlayanlar da anladıklarını başkalarıyla paylaşamıyor. Yirmibirinci yüzyıl batı Türkleri, ortalıkta başıboş dolaşan, "yersiz yurtsuz" kelimelerle konuşmaya mahkum oldular.[1]

[1]Konuşma diyorum ama aslında yapılan şey ne konuşanın bir şey anlatabildiği ne de dinleyenin bir şey anlayabildiği bir söz israfından başka bir şey değil. Sadece bir gürültü. Adına "iletişim" denilen bir çaresizlik. Aslında bu açıdan yirmi birinci yüzyıl Türkiye Türklerinin bir lisanlarının olup olmadığını rahatlıkla tartışmaya açabiliriz.

Tarih onları öyle cezalandırdı ki, artık konuştukları zaman herhangi bir anlamı değil bir anlamsızlığı paylaşıyorlar. Bu yüzden konuşurken anlaşmazlığa daha yakın duruyorlar. Ve hayatları daimi bir anlaşmazlık halinde devam edip gidiyor.
"Nationalism" mefhumu da bu "yersiz yurtsuz" kelimelerden biri. Belki de en münasebetsizi… Teklifsizce irfan dünyamızın mahremiyetine "dalmış" bir muhacir… Ve o da bir anlaşmazlık sebebi…

Avrupa'dan gelmiş. Ve Avrupa'dan gelen her şey gibi "imtiyazlı" konuk muamelesi görmüş. Ürkek ve zayıf birkaç itiraz dışında, memleketin sath-ı irfanında geniş bir hüsn-ü kabule mazhar olmuş. Her ne kadar yabancı diyardan gelse de "memleketli" sayılmış. Modern bir unsur olmasına rağmen gelenekselliğin bütün imtiyazları kendisine bahşedilmiş. O kadar ki, bütün modernleşme tarihimiz boyunca baş tacı edildiği gibi modernleşme karşıtı çevrelerin de himaye-yi şahanesine mazhar olmuş.

Ona bizden bir isim vermek zarureti hasıl olunca, önce kavmiyetçilik sonra milliyetçilik kelimesini uygun görmüşüz. Böylece ilk bakışta yabancılığı fark edilmeyecek hale gelmiş. Lakin yakından ve dikkatlice bakınca anlıyoruz ki, "nationalism" veya milliyetçilik mefhumu geldiği diyardaki kullanılış şekli ve yüklendiği mana ile "bize" yabancı…

Gerçi, bizdeki hâli geldiği diyardaki hâline hiç de benzemiyor.[1] Yolda bazı değişikliklere uğramış veya geldiğinde biz uğratmışız. Kendimize "benzetmeye" gayret etsek de olmamış; hâlâ "bizden biri"[2] değil, olacağa da benzemiyor. Tabii buradaki benzemezlik veya yabancılık "nationalism" mefhumuna bizim yüklediğimiz muhteva ile değil bizatihi mefhumun kendisiyle ilgili bir benzemezliktir.

[1]Yabancı diyardaki halini de çok iyi tanıdığımız pek söylenemez.

[2]Bizden biri tabirinin "ıstılahî" manasını bilenler, milliyetçilik kelimesinin bizden biri olmadığını da bilirler.

Nationalism, milliyetçilik veya ulusçuluk adına ne dersek diyelim bu mefhum bizim irfan dünyamızın ürünü değildir ve bizim anladığımız manada dünyada bizden başka bir yerde bizimkine benzeyen herhangi bir telakki bu mefhumlarla ifade edilmemektedir. Kaldı ki bizde de mefhumun umumi kabule mahzar olmuş bir tek anlamı yok.

Kendini milliyetçi[1] olarak tarif eden insanlar elbette var ve her zaman da olacaktır. Lakin mana ve muhtevasının şümulü itibariyle evrensel geçerliliği olan bir millet, milliyetçilik ve "mutabakat" fikri üzerinde mutabık kaldığımızı söyleyebilir miyiz?[2] Milliyetçilik fikri üzerinde herhangi bir mutabakatın olup olmadığı sorusunun cevabı müspet olsa dahi bu mutabakatın bizim dışımızdaki dünyada, yani Kapıkule'den öte yanda, geçerli olup olmadığı daha can yakıcı bir soru.[3]

Kaldı ki, bu tip sorular, sadece milliyetçilik için değil, bütün sosyolojik mefhumlar için sorulabilecek sorulardır. Çünkü bir cihan yağmasından cumhuriyeti kurarak zar zor bir ülke kurtarabilen bizler, sadece milliyetçiliğin değil hemen hemen hiçbir mefhumun anlamı üzerinde ittifak edebilmiş değiliz.[4] Bu dağınıklık ve ihtilaf, milliyetçilik söz konusu olduğunda çok daha hazin bir hal alıyor. Çünkü milliyetçilik, doğrudan doğruya devlet ve millet mefhumlarının içini doldurmakla yani mevcudiyetimizle ilgili.

II

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren kurucu kadronun da tercihiyle milliyetçilik, devleti kuran bir fikir olarak takdim edildi ve bu minval üzre meşrulaştırıldı.

Dolayısıyla bu meşruiyetten istifade etmek isteyen herkes kendini öncelikle milliyetçi olarak takdim etti. Herkes önce milliyetçi daha sonra başka bir şeydi. Milliyetçilik asgari müşterekti yani. Ne var ki, bu asgari müşterekin bir fikri muhtevası yoktu[5]. Hiçbir zaman da olmadı. Herkesin kendine göre bir milliyetçiliği vardı ve hâlâ da öyle. O kadar ki, sadece milliyetçiliğin fikrî muhtevasında değil ülkede yaşayan milletin mevcudiyeti ve vasıfları hususunda dahi azim ihtilaflarımız var ve hâlen de devam ediyor[6].

Mefhumun bizdeki tarihi seyrine baktığımızda görüyoruz ki "anlamlandırma" meselesi sadece milliyetçiliğin değil bütün fikri davalarımızın ana "problematiği"dir. Milliyetçilik söz konusu edildiğinde tarihin anlamlandırılması da gündeme geldiği için çok ciddi zihnî travmalar da beraberinde geliyor.

[1]"Nationalism" (veya Milliyetçilik) modern bir fikirdir. Tamamen modernizmin bir ürünü. Kendi kültürünün özelliklerini bilmek ve sevmek anlamında değil de bir ayrımcılık içerecek şekilde ötekini icat eden milliyetçilik şu anda bile bizim yabancımızdır. Avrupa'da ortaya çıkan "nationalism" mefhumunu geçmişte ve günümüzdeki (bütün) tedaileriyle birlikte tanıdığımızı söylemek mümkün değil. Bu mefhumun bizim tarihimizde ve kültürümüzde geçerliliğinin ve anlamının bulunmamasının bir manası olmalı. Nasyonalizm mefhumunu bizim tarihimizin üretmemiş olmasının hiç mi anlamı yok sizce?

[2]Hatta evrensel geçerliliği olan mutabakatın ne anlama geldiği ve ülkemiz için nasıl bir kıymet ifade ettiği sorusunun bizatihi kendisi – yine ülkemiz için- tartışmaya değer.

[3]Bu soru, bütün mutabakatlarımız için geçerli bir soru. Tabii burada Kapıkule'den öte yanda kabul edilip edilmemesini doğru değerlendirmek gerekiyor. Kanaatimce 13.yüzyıl Anadolu'sunda vardığımız mutabakat o günün Kapıkule'lerinden ötede geçerli olduğu için bir dünya devleti kurabildik. Aksi halde kendi evimizde dahi huzuru sağlayamayız. Kapıkule'den ötedeki dünya bunun için önemli… Türk milleti ancak evrensel geçerliliği olan bir mesaja sahip olursa Türklüğünü koruyabilir.

[4]Sosyolojik mefhumların mahiyetleri icabı zaten farklı anlaşıldıkları, bunların izafi kavramlar oldukları, sosyal mefhumların ve olayların prototiplerinin olamayacağı söylenebilir. Doğrudur. Bu mefhumları herkesin aynı şekilde anlamasını beklemek sosyal bilim mantığına biraz yabancıdır. Ne var ki, bu mefhumların anlamları üzerindeki ihtilafların bizdeki kadar uçurum boyutlarında bir farklılık arz etmesi ve neredeyse mefhumun mahiyetinin idrakini farklılaştırması kabul edilemez zannediyorum.

[5]Bütün asgari müştereklerin fikri muhtevası da asgaridir.

[6]Milli müktesebat ve mefahirin tespitinde birbirimizle hala anlaşabilmiş değiliz. Kimimize göre milli varlığımız sayılan şeyler kimimize göre bertaraf edilmesi gereken şeylerden sayılıyor. Çünkü cumhuriyetin kazanımlarından görülmüyor. Öte yandan bir kesim de bilhassa Cumhuriyetin kazanımları denilen şeylerden kurtulmamız gerektiğini düşünüyor.

III

Nationalism mefhumuyla ilk tanışan Osmanlı toprağı Balkanlardır. Bu tanışma "Rumeli insanı" için oldukça "reel"dir.[1] Acıdır. Unutulamayacak ve hatırlanılamayacak kadar acı. Ve maliyeti de çok yüksektir. Milletimizin daha önce hiç şahit olmadığı nispette şiddetli ıstıraplarla yüklüdür. Unutmak için de hatırlamak için de zor yanları olan bir hatıradır. Balkan[2] adını anlamlandıran hatıralardır bunlar.

[1]Nationalism kelimesinin bile o günleri yaşayan evlâd-ı fatihân için ne derin yaraları çağrıştırdığınıbilen bilir.

[2]Balkan mefhumu Anadolu'da çalılık, balta girmemiş, düzensiz çalı çırpılık sahayı ifade etmek için kullanılır. Milliyetçilik rüzgarının Balkanlarda esmesinden sonra siyasi tarih literatüründe balkanlaşma kargaşa veya siyasi ve özellikle etnik manada bölünüp parçalanma anlamında kullanılır olmuştur.

Bu hatıralara "medeni dünya" nationalism adını verdi… Nationalism, Memalik-i Osmaniye için başlangıçta en hafifinden "ölüm" ve "sürgün" demekti. O günler için bütün Balkanların kana bulanması ve Osmanlı anavatanın en önemli parçasının kaybedilmesi anlamına geliyordu[1]. Daha sonra mefhuma milliyetçilik adını verdik.

[1]Rumeli veya Balkanlar Osmanlı için anavatan demektir.

Nitekim, Batı Türklerinin milliyetçilik duygusunu hissetmesi bu acılardan sonradır; bu acıların sosyal hafızanın ve maşeri halet-i ruhîyenin en derin yerlerinde duyulmasından sonra. Yani o günün Osmanlı Türkleri, nationalismi tanıdılar ama maalesef önce topraklarını sonra komşularının dostluğunu ve kardeşliğini kaybettiler.

Belki başlangıçta nationalist olmaya karşı direndiler[1] ama neticede koskoca Memalik-i Osmaniyeyi kaybederek milliyetçi oldular. İmparatorluğun göz bebeği Rumeli[2] elden gidince batı Türkleri için anavatanın bir parçası kaybedilmişti.[3] Artık biz Türkler de yeteri kadar acı çekmiştik. Milliyetçi olabilirdik. Ve olduk. Söylenenlere göre devir "milletler ve milliyetçilikler devri"ydi. Biz de "dünya milletler ailesi" içinde "şerefli" yerimizi bir "millet" olarak alacaktık. Ama sadece milliyetçiyiz diyerek işin halledileceğini zannederek yanıldık. Evet, bize de bir "yer" gösterildi ve yerimizi aldık. Felaketi atlatır gibi olmuştuk. Ama "nasıl" milliyetçi olacağımıza o gün bu gün bir türlü karar veremedik. Hâlâ da kafamız karışık.

[1]Direndik çünkü milliyetçilik yaparak sadece kendimizi düşünmek bizim büyüklüğümüze, ağalığımıza ve tevarüs edilmiş (İsmet Özel kusura bakmasın bu noktada tevarüs edilmiş demek zorundayız. Çünkü ecdat bize hakikaten bir asalet bıraktı ama biz kullanamadık, reddettik ve cumhuriyet nesilleri tevarüs edilmemiş, yitik asaleti bulmak için gayret harcadılar. Bulanlar buldu. Bulamayanlar hala arıyor.) asaletimize gölge düşürecekti.
[2]Bazı batılı tarihçiler Rumeli için "lost memory" (kayıp hafıza) diyorlar. Rumeli'yi kaybettik ama neyi kaybettiğimizi hiçbir zaman tam olarak değerlendiremedik. Yasını tutamadan Anadolu'yu da kaybetme tehlikesiyle yüz yüze geldik. Anadolu'yu kurtardık diye sevindik. Başka çaremiz de yoktu. Kendimizi Balkanlı bir Cumhuriyet olarak kurgulamamız yakabileceğimiz yegâne ağıttı. Rusya'dan gelen "düşünür"ler yüzümüzü doğuya ve kuzeye çevirdiler. Türk dünyası deyince daha çok Rus esaretindeki dünyayı düşündük. Balkanları unuttuk.
[3]Sonraki yıllarda yaşadıklarımız devleti kaybetmek tehlikesini doğurduğu için o hengamede bu kaybın üzerinde fazla durulmadı ama bu tam bir travma idi.

Bu karışıklığı Birinci Dünya Savaşı sonrasında yaşadıklarımız iyice içinden çıkılmaz hale getirdi. Cumhuriyeti bu büyük terminoloji meselesinin gölgesinde ilan ettik. Millet, kavim, ırk gibi konunun temel mefhumları kadim ıstılah dairesinden çıkınca zihniyet dünyamız tam bir hercümerce düştü. Oysa Meşrutiyet yıllarında, biz bu mefhumları Mızraklı İlmihal terminolojisi bağlamında yerli yerine az çok oturtmuş gibiydik. Sonradan karıştırdık; ocağımızı su basınca kendimizi kaybedip başımıza olmadık "iş"leraçtık.

Devlet-i Aliyye'nin kaybından sonra zaten hiçbir şey yerli yerinde duramadı ki. Önce bir harf devrimi arkasından bir dil devrimi… Artık daha önce adını koyduğumuz her şeyi yeniden adlandırmak mecburiyetiyle karşı karşıyaydık. Ve bütün isimler birbirine karıştı. Belki de bu yüzden başlangıçta yaptığımız tercihlerin o gün için maksadımızı ifade edip etmediği hususunda, sadece başkaları değil, biz dahi ciddi tereddütler yaşadık ve –hâlâ- yaşıyoruz.

IV

Mefhum ve isim seçimlerini bugün yapsaydık acaba aynı mefhumları seçer miydik? Milliyetçiliğin Avrupa serüvenini ve üçüncü dünyada irtikap eylediği fiilleri o yıllarda tam olarak bilseydik ve en mühimi İkinci Dünya Savaşı öncesi ve sonrası yaşanacakları tahmin etseydik acaba nasıl bir terminoloji tercihi yapardık? Bu soruların yanına altmışlı ve yetmişli yılarda yaptığımız tartışmaları ve bu tartışmalar yüzünden maruz kaldığımız zihni tıkanıklığı da ilave edince aynı kavramları seçmeyebilirdik diyorum.[1] (Tabii ben de bugünün bakış açısı ile konuşuyorum.)

O günlerin[2] mehabetinin -ve hissiyatının- gölgesindeki coşkunlukta milliyetçilik mefhumunun ve gerçeğinin bu kadar kötüye kullanılacağını elbette bilemezdik.[3] Bu kelime çevresinde yaşananlar münasebetiyle bugün için milliyetçilik, özellikle bizim dışımızdaki dünyada (mesela Batı'da) o kadar farklı tedailerle yüklü ki… Bu tedailere yakından bakınca hepsinin haklı gerekçelerden intişar ettiğini görüyoruz. Bu haklılığın gölgesinde milliyetçilik adlandırmasının bizler için, tarihi sicilimiz de göz önüne alındığında, doğru bir adlandırma olup olmadığı konusundaki tereddütlere hak vermemek mümkün mü?

[1]Altmışlı yılların sonuna doğru kurulan MNP milliyetçileri; milliyetçiler ve İslamcılar diye ikiye bölmüş ve bu tarihten önce büyük oranda aynı başlık altında tasnif edilen guruplar birbirlerinden ayrılmışlardır. Bu tarihten sonra Milliyetçiler Derneği tecrübesi bir daha yaşanamamıştır ve görünen o ki yaşanamayacaktır da…
[2]Yani yirminci yüzyıl başları…
[3]Almanya'dan bir Hitler'in çıkıp silahlı, bıçaklı, toplu tüfekli, tanklı uçaklı ve gaz odalı, toplama kamplı bir milliyetçilik yapacağını nereden bilebilirdik….

Aslında "şayet biz milliyetçi isek mesela Hitler de mi milliyetçi?" gibi sorular yüreğimizi sızlatıyor. Bu sızıya dayanamayınca da kendimizce yorumlar yaparak, bize ait olmayan, bizim üretmediğimiz bir kavramı kendi keyfimize göre yorumlayıp anlamlandırıyoruz. Buna hakkımız var mı? Milliyetçiliği bütün dünyanın anladığı gibi anlamak zorunda değil miyiz? Bu anlam hoşumuza gitmiyorsa, hoşumuza giden anlamlara yeni adlar bulmak daha makul bir çıkış yolu değil mi?

Başkalarının koyduğu adı keyfimize göre kullanabilir miyiz? Bu doğru olur mu?Bunun aksini yapsak bile o zaman da kendi adlarımızı ve anlamlarımızı, mefhumların altına koyduğumuz muhtevayı dışımızdaki dünyaya da izah etmek gibi bir yükümlülüğümüz yok mu? Atalarımız kendi ıstılahları ve anlamları konusunda nasıl davranmışlardı dersiniz?

Kabul etmek zorundayız ki İkinci Dünya Savaşından sonra ve özellikle de demirperdenin çöküşünden bu yana dünyadaki hiçbir siyasi hareket kendisini nationalism adıyla vasıflandırmıyor.[1] Bizler ondokuzuncu yüzyıl sonu ve yirminci yüzyıl başlarında dünyanın o günkü haline uyarak – o yıllarda bu kelimenin bir büyüsü vardı – bu kelimeyi belki de çaresizce seçtik. Bir başka söyleyişle biz de bu büyüye kapıldık ama kelimenin içini kendimizce doldurduk. Ülkemize mahsus tarihi ve sosyal şartlar çerçevesinde dünyanın başka hiçbir ülkesine gölgesi düşmeyecek bir milliyetçilik muhtevası ortaya koyduk[2].

[1]Kaldı ki milliyetçilik bizim için bir sıfat değil bir ad gibi algılanmış, öyle kullanılmış ve dışımızdaki dünyada da bizim adımız olarak kabul görmüş; milliyetçi Türkiye bir bakıma Kemalist Türkiye'dir de.
[2]Gariptir diğer Müslüman ülkelerde milliyetçilik laik ve din karşıtı bir konuma otururken bizde farklı bir yere oturdu. Batı ülkelerinde demokrasi karşıtı tezahür eden milliyetçilik bizde demokrasi ile beraber gelişti.

V

Ondokuzuncu yüzyıl sonu ve yirminci yüzyıl başlarında –bizde de konuşulup yazılmaya başlanan milliyetçilik fikri, hissiyat düzeyinde bizim tarihimizin başlangıcından beri vardı. Lakin asla icraya konulacak bir fikriyat, doktrin veya ideoloji anlamıyla varlığından söz edemeyiz; maşerî zihniyet dünyamızın çok derin tabakalarında izini sürebiliriz.

Ancak bulduğumuz izlerin hiçbir zaman hayatın içinde fonksiyonel olacak düzeyde ifade edilmediğini de bir tarihi gerçeklik olarak hatırdan çıkarmayalım. Kaldı ki bu izlerin adını bugünkü bakış açısı ile koyduğumuzu unutmayalım. Tarihi devirlerde hiç kimse, bu izlerin bugünkü gibi farkında değildi. Ve tabiatıyla millet ve milliyetin unsurları sayabileceğimiz bu hissî izlerin bugünkü manada fark edilip adı konulmamıştı.

Avrupa'da gelişen sanayi devrimi, ulus-devlet formunun ortaya çıkışı, milli birliklerin ve milletlerin oluşumu, Fransız İnkılabı, Napolyon curcunası gibi gelişmelere rağmen modern bir icat olan "nation" fikri Osmanlı dünyasında pek yankı bulmamıştı. Lakin bizim zihniyet dünyamızda bu "nation" fikrinin müspet fonksiyonlarına[1] tekabül edecek izler Selçuklulardan -belki daha da eskilerden beri vardı. Bu izlerin ifade edilmek ihtiyacı devletin batmak tehlikesiyle yüz yüze geldiği zaman ortaya çıktı.

Geleneksel kültürümüzde, kendinden bahsetmek ayıptı. Hele kendini övmek hiç kabul edilemeyecek bir şeydi.

[1]Kader birliği, ülkü birliği, ortak bir gelecek tasavvuru ve birlikte yaşama iradesi gibi unsurlar.

Bizim milliyetçiliğimiz acaba bu tavrın neresindedir dersiniz? Sizce bu basit şahsi hal sade bir sosyal tavır olarak milliyetçiliğin ifadesinde hiç etkili olmamış mıdır? Yani biraz övünmek zorunda kalınca mı milliyetçi olduk acaba. Sanki normal zamanlarda ortaya atmayı sevmediğimiz, övünme sayılacağı için utandığımız bir şeyi –başka çare olmadığı için- söylemek zorunda mı kaldık. Ve böylece, Türk milliyetçiliği lafzı son çare olarak mı telaffuz edildi. Veya telaffuz edildi mi acaba? Yoksa, bizde milliyetçiliğin fikri değil de daha çok hissiyatı mı ifade edildi?

Ayrıca, bu ifadeler, milliyetçiliğin dünyadaki terminolojisine dahil edebileceğimiz bir doktrin ve fikir çalışmaları mesabesine ulaştı mı? Hayır ulaşmadı. Ulaşması da kabil değildi zaten. Çünkü milliyetçilik Batıya has bir üründü. Bizde bu konuda yazılıp söylenenler bir nevi geçmişi hatırlamak ve hatırlatmak kabilinden nostaljik şeylerdi[1] ve hâlâ da öyle. Ve bilhassa öyle olması hoşumuza gidiyor.

[1]"Titre ve kendine dön" kabilinden şeyler.

VI

Yirminci yüzyılın başlarında devletini ve vatanını kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalan Osmanlı intelijansiyasına ve Anadolu'da yaşayan insanlara milliyetçilikten bahsetmek; "korkmayın, umutsuzluğa düşmeyin ve Avrupa karşısında kendi kendinizden utanmayın siz şanlı bir geçmişi olan önemli işler başarmış bir milletin evlatlarısınız" demenin adıydı. Mecburen tarihimiz hatırlatılıyordu.[1]

Böylece "milliyetler asrı"nda bizim de milletler ailesinin şerefli bir üyesi olduğumuz fikri umutsuzluğa düşmüş zihinlere iyice yerleştirilmeye çalışılıyordu.[2] Bu iş yapılırken çok büyük bir tarihimizin olduğu belki biraz abartılarak ama özellikle vurgulanıyordu. Mesela vaktiyle bizim bir mektupla Fransa'daki edepsizliği düzelttiğimiz hatırlatılıyordu. Tarihimiz hatırlatılıyordu ama o konuda da bir sözbirliği sağlayamamıştık. Birtakım psikolojik saiklerle bazı milliyetçi münevverler Osmanlı öncesini, bazıları sadece Anadolu yarımadasındaki maceramızı, bazıları İslam tarihiyle mukayyet bir geçmişi gündeme getirerek (ama bermutat tarihten bahisle) bir millet ve tarih şuuru inşasına gayret ediyorlardı.[3]

[1]Balkan kavimlerinin yaptıkları gibi bir milliyetçilik yapamazdık zaten. Biz imparatorluğun sahibiydik. Hoşgörülü, müsamahakâr ve vakur olmalıydık. Yapıp ettiklerimizi sayıp dökemezdik. Hele kıskançlık hiç yapamazdık. Kendimizi hiçbir kavimle kıyaslayamazdık. Biz onların hepsinin hâmileriydik.
[2]Ancak bunu zihinlere yerleştirmeye çalışan münevver takımı cesaret vermeye çalıştığı milletten daha korkak ve milletten daha fazla ümitsizliğe düşmüş oldukları ve asli kaynaklardan uzak kaldıkları için kantarın topuzunu kaçırdılar. Ortaya öyle bir jargon çıktı ki bunun menfi tesirleri bugün bile devam ediyor ve bugün bile hala bu kavram kargaşası ile uğraşıyoruz.
[3]Türk milliyetçiliği fikrinin ifade ediliş macerasını Cumhuriyetten önce ve sonra olarak ayrı dönemlerde incelemek bir zarurettir. Hatta Cumhuriyet devrimlerinin hayata geçirilişinden önce ve sonra.

VII

Türk milliyetçiliği dediğimiz vakıa, Türkiye irfanında makes bulduğu şekliyle her hâl û kârda tarihi yönü ağır basan ve tarihe dayanan, tarihten hız ve kuvvet alan bir hareket olarak başladı ve öylece devam etti. Gerçi bütün milliyetçilikler biraz öyledir ama Türk milliyetçiliğinin yüzü hep tarihe dönük kaldı. Belki de bu yüzden tarihi tarafsız ve yetkin bir nazarla hiçbir zaman değerlendiremedik. Tarihe bakışımız her zaman biraz problemli ve sıkıntılı oldu.

Bununla birlikte milliyetçiliğin sadece tarihî değil kültürel, ekonomik ve her zaman siyasi uzantıları da oldu. Özellikle Devlet-i Osmaniyye'nin tasfiyesi ile birlikte milliyetçilik bizim için öncelikle siyasi bir yaklaşımı ifade ediyordu. Hatta sadece devlete ait bir bakış açısının ifadesi olarak doğdu. Ve o gün bugündür milliyetçilik hiçbir zaman halk katına avdet etmedi[1]. Hep devletin tavrı olarak kaldı. Devlete dair olduğu için de hep yüzü soğuk kaldı. Hala da yüzü soğuk. Halk, zaman zaman devletin bu tavrını yani millete uzak milliyetçi devlet tavrını hikmet-i hükümetle tevile çalıştı. Devletin bir bildiği vardı herhalde.

[1]İyi ki de etmedi. Şayet halk da münevverleri gibi düşünseydi bu Türkiye Cumhuriyetini ne kurabilir ne de devam ettirebilirdik. Bereket halkımız hala bir imparatorluk ahalisi gibi düşünüyor ve davranıyor. Aslında milliyetçilik siyasi bir ideoloji olarak halka hiçbir zaman yansımadı. Belki bir tarih bilinci olarak halk nezdinde itibar gördü. Türkiyeli Türklere özgü bir tarih bilinci. Öte yandan Türk insanı resmî ideoloji olarak dayatılan ne varsa, ama ne varsa onlara karşı koymanın önemli bir sığınağı olarak gördü milliyetçiliği. Belki de yok edilmek istenen tarihi gerçekliği ifade edebilmesinin en münasip yolu olarak milliyetçiliği seçti.

Milliyetçiler de bu resmi milliyetçi tavırdan etkilendiler ve devlet katından millet katına avdet edemediler. Ve halk nezdinde yüzü soğuk adamlar olarak algılandılar. Devletle olan bu hısımlık sebebiyle milliyetçiler halka karşı hep karamsar ve ikaz tavırla konuştular. [1] Ve hep tehlike zamanlarında öne çıktılar. Çünkü bizde milliyetçilik devletin tehlikede olduğu zamanların fikriyatı olarak doğmuştur. Ve bu durumun bir neticesi olarak bütün milliyetçiler az ya da çok siyasetçi ve az ya da çok "kurtarıcı"dır.

[1]Hatta bütün milliyetçi büyükler ve önderler biraz azarlama üslubu içinde konuşurlar.

VII

Geçtiğimiz yüzyılın başından itibaren devletin kurtarılması ile uğraşan bütün "millet fedaileri" yaşadıkları karşısında çaresiz siyasetle uğraşıyordu ve milliyetçiydi. Kendisinden yani ana kütleden birer birer ayrılan unsurları görünce Türk unsuru da o güne kadar "fark etmediği" milliyetçiliğe sarılıyordu. Söylemeye dilim varmıyor ama denize düşenin yılana sarılması gibi…

Osmanlıdan sonra yeniden toparlanışın ve Cumhuriyetin kurucu önderlerin fikriydi milliyetçilik. Yani devleti kuran fikir.[1] Kimilerine göre milliyetçilik devletin ayakta kalma formunun yeni adıydı, kimilerine göre "Osmanlıdan kurtulan son unsur" Türkler olduğu için milliyetçilik Türklerin de hakkıydı! Öte yandan bazı münevverlere göre, hâl-i hazırda bir Türk milleti vardı; bize düşen bu milleti tanımak ve değerlerini yeniden hatırlamak, hatırlatmak ve sahiplenmekti. Kimilerine göre ise, milliyetçi olacaktık elbette ama bu bize göre bir milliyetçilik olacaktı; biz bize benzerdik, bizim milliyetçiliğimiz Atatürk milliyetçiliği olacaktı.

[1]Realite öyle miydi değil miydi hâlâ tartışıyoruz.

Bir kısım münevver ise din-ü devlet mülk-ü millet milliyetçiliğinde ısrar ediyordu. Bu liste uzatılabilir ancak Türkiye'nin milliyetçilik mefhumunun mana ve şümulü üzerine anlaştığını hiç kimse iddia edemez[1]. Cumhuriyetin ilk yıllarında bu tartışmalar tam manasıyla yapılamadan devleti kuran kadronun yorumu dışında kalan milliyetçilik telakkileri muhalefete itildi. Buna rağmen milliyetçilik, Cumhuriyet tarihinin her döneminde -1944'lerde bile- kendini ifade meşruiyeti ve önceliğine sahip oldu. Milliyetçiliğin Cumhuriyet idareleri nezdinde her zaman "korunma ve kollanma" mazhariyeti oldu.

Ve belki de bu mazhariyet ile birleşen bir tavır Cumhuriyet döneminde İslami düşünce akımlarının da sığındığı bir zemin oldu. Tasavvufi cereyanlar bile kendilerini milliyetçilik etiketi altında ifade ettiler. Böylece uzun yıllar ülkemizde milliyetçilik cereyanlarının dışında mütalaa edilecek bir İslamcılık hareketi zuhur etmedi. Milliyet ve milliyetçilik kavramlarının Türkiye için her zaman bütün sağcı oluşumları ve dini akımları her manada kapsayıcı bir özelliği vardı.

[1]Sosyolojik olarak milliyetçilik kavramı batıda da tam bir bilinmezi anlatır. Çünkü niteliği gereği, insanın hemcinsleriyle birlikte oluşturduğu en küçüğünden en büyüğüne (mesela aynı apartmanda oturuyor olmaktan insan ırkının milliyetçiliğine kadar) birlikteliklerin haddi hesabı yok. Bu ise tanımlamayı ve tanımlanacak türün özelliklerinin neredeyse sınırsızlığını ifade ettiğinden her şeyi bir kalıba dökmeye çalışan sosyal bilim, milliyetçiliğin anlaşılması konusunda oldukça flu. Ama burada biz iki durumla malulüz: Devletin resmî ideolojisi olarak milliyetçilik ve milletin seçtiği ve tanımladığı milliyetçilik. Öte yandan bizim anladığımız milliyetçilik ile batıdaki milliyetçilik çok farklı kavramlaştırmalar içeriyor. Bizimkisi bir kültürel milliyetçilik "arzusu". Ne var ki, bu bir arzunun ötesine geçememiş. Sonra bir de devletin, kendi partisi aracılığıyla aşılamaya çalıştığı ile toplumun arzuladığı arasındaki tezat… Özetle bir mana üzerinde anlaşmak mümkün değil.

Milliyetçilik karşıtı popüler İslamcılık hareketleri altmışların sonu ve yetmişlerin başında ortaya çıktı. Ve onlar ortaya çıkınca da "çarşı karıştı". Artık "milliyetçilik" iksirinin büyüsü bozulmuş ve bu lafız "açıl susam açıl" olmaktan çıkmıştı.

Lakin bozulan büyüye rağmen milliyetçilerin kendilerini her durumda tarihle irtibatlı saymaya devam etmeleri İslamcılarla olan "ruh kökü"[1] bağlılıklarını devam ettirdi. Çünkü bu irtibat İslamcılarla[2] milliyetçilerin ortak paydasıydı ve hâlâ da öyle. Türk milletinin tarihi geçmişi milliyetçi düşüncenin vazgeçemeyeceği bir hazinedir. Ve bu hazine en bariz vasfıyla ve bütünüyle İslamîdir…

Kimileri milliyetçilerin tarih ilgisini mevcut sıkıntılardan kaçarak tarihe sığındığı şeklinde yorumladı. Hatta milliyetçilerin bir anakronizm yaşadıklarını, bugünden düne kaçtıklarını bu itibarla da tarih dışı olduklarını iddia edenler bile oldu. Bu yorumlarda doğruluk payı olabilir ama hafızaya başvurmak, şahsiyet sahibi her insanın yapacağı bir iştir. Çünkü hafıza insanı şahsiyete icbar eder. Toplumsal hafızanın dönüştürücü gücünü kim ihmal edebilir.

[1]Tabir rahmetli Necip Fazıl'a aittir. "Türk'ün ruh kökü" şeklinde kullanırdı. Ve bununla hepinizin tahmin edeceği gibi İslam'ı kastederdi. Acaba Türkiye'de düşünce dünyasında tam anlamıyla bir hürriyet-i tâmme olsaydı bu türlü tevillere ihtiyaç duyulur muydu? Yani Türk milleti kendi zihniyetini (elbette bütünüyle İslami olan zihniyetini) ifade dünyasına serbestçe yansıtabilseydi, milliyetçilik bu türlü İslami mefhumlarla ifade edilir miydi? Acaba milliyetçilik bu çeşitten bir İslami kabul veya İslami destek görmeseydi bu kadar geniş bir kabule mazhar olur muydu?
[2]İslamcılar denilince kastettiğim Popüler İslamcılık değildir. Popüler İslamcılarla milliyetçilerin paylaştıkları ortak bir tarih yoktur. Çünkü Popüler İslamcılığın tarihi yoktur. Ancak İsmail Kara'nın kullandığı anlamda -bütün tarikatları ve Risale-i Nur hareketini bile kapsayan bir İslamcılıktan söz edeceksek o zaman- birçok müşterekten bahsedebiliriz. Hatta bu manada bütün dinî akımları Cumhuriyet tarihinin muhalif geleneksel milliyetçileri içinde değerlendirebiliriz.

Tarihle olan irtibat milliyetçileri şahsiyete icbar ediyordu. Tarih bağı Türk tarihinin bünyesi icabı tarihle hemhal olmuş kişilere bir manevilik ve ruhi yaşantı veriyordu. Bu alış veriş milliyetçilere her zaman bir ruhaniyet vermiştir. Bu bir nevi tarih mistisizmi demektir. Milliyetçiler de tarih mistikleri… İslamcılarla milliyetçilerin birliktelikleri bu tarih bağı sayesinde mümkün olabilmiştir.[1] Tarih milliyetçiler için uzun yıllar maddi ve manevi manada bilgi kaynağı[2] hatta bir

nevi kendine mahsus bir inanç alanıydı.[3] Son zamanlarda bu kaynaktan kopunca hem cehalet hakim oldu hem de yapılan işin manevi ciheti eksik kaldı.

[1]Hatta bir zaman Popüler İslamcılar kendilerini milliyetçilerden ve sağcılardan ayırabilmek için tarihe biraz soğuk bakmaya ve zaman zaman da tasfiyecilik boyutlarında tarih düşmanlığı yapmaya gayret ettiler ama bu gayretleri onları milletin de uzağına düşürdü.
[2]Dini ilmihal bilgileri bile tarihin süzgecinden geçen, adeta tarih tarafından teyit edilen bir bilgi kaynağı idi. Din, milliyetçilere tarihten ve elbette tasavvufi bir yoldan intikal ediyordu. Alp erenler, derviş gaziler vs.
[3]Ahmet Turan Alkan'ın bütün itirazlarına rağmen, tarih milliyetçiler için inanç alanıydı. Seksenli yılların başında Taha Akyol'un Tarihten Güncelliğe isimli kitabında tarihî olan ile dinî olan ayrımını görünce tebessüm etmiştim. Zira milliyetçiler için böyle bir ayrım yoktu ki; tarihî olanın kutsallıkla ilişkisi nerdeyse dinî olan ile aynı derecedeydi.

VII

Türkiye'de toprak ve kültür, gidişata kendi rengini çok çabuk empoze ediyor. Cumhuriyet tarihinin devrimci ve sol çevrelerinin güdümsüz demokratik gelişmelerden pek fazla hoşlanmamasının bir sebebi de bu olsa gerek. Belki de bu yüzden o mahut çevrenin milliyetçiliğe ve özellikle demokratik anlamda milli iradeye karşı tavırları soğukluğunu hiç kaybetmedi. Millete ve toprağa yaklaşmak, onları savundukları şeylerle gerçek hayat arasında ikircikli duruma düşürdü.

Çünkü devrimci batıcı tavırlarına bu topraklardan bir destek bulmaları hemen hemen imkansızdı. Bu imkansızlık devrimci solcuları demokrasiden uzak birer jakoben olmaya itmiştir. Öte yandan Türkiye'de milliyetçiliği demokrasisiz; demokrasiyi ise İslamsız düşünemeyiz. Milliyetçiler için din, tarih ve millet irtibatını sağlayan bir bağdır. Veya tersinden ifade edilecek olursa, tarih ve millet duygusu ucu İslam'a çıkan bir mecburi istikamettir.

Esasında tarih dediğimiz şey, eşzamanlı olarak yazılmasına bizim de katkıda bulunduğumuz, içinde olduğumuz bir şeydir. Tarihle varolduğu kabul edilen irtibat milliyetçileri ayakta tutan kudretti. Ve bu kudretten bugün için söz etmek mümkün görünmemektedir. Çünkü bu kudreti kudret kılan şey esasında İslam'dan başka bir şey değildir. Bu itibarla milliyetçilerin İslam'la irtibatını sağlayan şey yalnızca tarih değil aynı zamanda hayata yansıyan dini tavırlar olmalıdır.

Gerçi doksanlı yıllarda bu olgunun -yani milliyetçi duygunun hayatiyetini sağlayan şey- yerine, vatanın bölünmez bütünlüğüne yapılan vurgu ve bölücülüğe karşı verilen mücadele olgusu ikame edilmek istendi. Lakin bu saha çok kısır bir sahaydı. Çünkü bir ayrımcılık ve tecrit ihtiva ediyordu, "öteki"ne fazla bağımlıydı. Bu izolasyon hissiyatının[1] kontrolden çıkıp milliyetçi camia dahiline de yönelen bir itham şekline bürünmesi milliyetçileri bir tereddüt boşluğuna düşürdü. Bugün o tereddüt boşluğunda yaşıyorlar ve hiçbir konuda anlaşamıyorlar.

[1]Şimdi bu duygunun yerine ferdi ruhi durumların yankı bulduğu bir siyasi tutumu koyabiliriz ki bunun için de oldukça kaliteli fertler inşa etmeliyiz. Aksi halde bilenlerin çanak yalayıcılığı konumuna düşmeleri kabadayıları iyice pervasızlaştırır.

IX

Milliyetçilik gibi bir mefhumu tarihi, kültürel, insani ve dini bağlamından koparak konuşamayız. Yani Türk tarihini görmezden gelerek milliyetçilik yapamayız. Veya İslam'ın Türk milletinin hayatındaki yerini iyi değerlendirmeden milliyetçilik üzerine fikir yürütemeyiz.
Cumhuriyet döneminde milliyetçilik adına konuşanların sicil özetlerini ve ahval-i fikriye ve şahsîyelerini göz ardı ederek milliyetçilikle ilgili düşünce üretemeyiz. Ayrıca milliyetçiliğin bizim dışımızdaki dünyada nasıl anlaşıldığı ve değerlendirildiği de herhalde önemlidir. Bütün bu şartları yerine getirerek konu üzerinde düşündüğümüz zaman milliyetçilerin sayısı kadar farklı milliyetçilik anlayışı ortaya çıkıyor.

Ve bunların hiçbirisi Avrupa'lı "nationalism" fikrini aslında ifade etmiyor. Yani bizim kendi milliyetçiliğimize yüklediğimiz mana ve muhtevaya dünyanın hiçbir yerinde "nationalism" demiyorlar. Ama biz "milliyetçiyiz" dediğimiz zaman hemen nationalist olduğumuzu düşünüyorlar. Ve bize kendi zihinlerindeki anlamla anlamlandırıp öyle anlıyorlar. Oysa biz çok iyi biliyoruz ki biz milliyetçiyiz ama dünyanın anladığı anlamıyla nationalist falan değiliz.
Biz, Müslümanız, Türküz. Şimdi ben soruyorum: Bu iki mefhumun ifade etmediği neyi ifade ediyor milliyetçilik? Benim ki sadece bir soru. Acaba sadece Türk ve Müslüman olsak ne olur? Hani şu, İstanbul kilidini açtıktan sonra Viyana önlerine kadar tökezlemeden koşan "Grand Turc"…

DEVLET SOĞUK CANAVARLARIN EN SOĞUĞU

Modern sosyolojinin kabul ettiği milletleşme hadisesi, devlet denilen aygıtın gelişimi ile ilgili ve daha çok batıya ait. Batı, ulus devletlerini kurarken, milletlerini de ulus devletlerin dayandığı mentaliteye esas teşkil edecek şekilde inşa etti. Devleti kuran şey aynı zamanda milleti de kurguladı. Veya tersi oldu. (Almanya'da olduğu gibi). Ama her hal ü kârda bugünkü anlamıyla milletlerin ortaya çıkışı ile devlet aygıtının gelişimi birbirinin olmazsa olmaz şartı olarak gelişti.
Devletlerin kuruluş süreçlerinde, (bir devletin tebaası olabilecek şartları haiz) ortak değerlere sahip insan toplulukları millet diye tesmiye edilmeye başlandı ve onların herhangi bir devletin vatandaşı olduğu faraziyesinde birleşildi. Hatta, aynı değerler ıskalasına sahip topluluklar, ufak tefek farklılıklarla değişik uluslar ve ulus devletler adı altında kuruldu. İsviçre, Belçika, Avusturya gibi.

Esasında Batı düşüncesinde devlet, "... mülkiyet bilmez iyi insanların mülkiyetin yaratılmasıyla birbirine düşmesi teorisi"nden hareketle "bu anarşiyi önlemek için kontratla kurulan bir birliktir. (...) Cevdet Paşa (...) farazi anlamdaki sosyal, toplumsal sözleşmenin değil vahyin yani ilâhi mesajın etrafındaki birleşmeden meydana gelen bir devletten söz ediyor. (...)
Batıdaki devlet teorilerinde evvelâ saptırılmış bir tarih kullanımı olan Voltaire vari tarih felsefesinin etkisi vardır. Bu, keyfiyet devletsizlikten devlete doğru ve aşamaları ispatlamayan bir gelişmeyi, ilerlemeyi öne sürer. Batıdaki devlet nazariyesini etkileyen ikinci unsur daha gerçekçidir. Gerçekten batıda devlet ve toplum hayatı kontratlara dayanır.
Osmanlıda devlet ve toplum hayatında bu tür kontratlara dayanan bir tür kurumlaşma pek söz konusu değildir. Tabii bizim siyaset bilimcilerin üzerinde çok durduğu gibi bunun demokratik toplumu yaratmadaki rolü abartılıdır. Netice itibariyle demokrasi denilen rejim bu kontratçı toplumların ortak özelliği değildir."[1] Osmanlı devleti meşruiyetini vahiyden alır ve kutsaldır; ilahi bir kurgudur.

[1]İ. Ortaylı, "Devlet Nasıl Bakmalı?"; Doğu Batı, Kasım 1997.

Avrupalı "Homo homunu lupus" ortamından acılar çekerek ve bedelini ödeyerek devlete ulaşmış. Batıda devlet bir işlevdir; ortada teşkilatlanmış karşı konulamaz bir kuvvet vardır ve herkes mecburen çoğu zamanda kendi menfaati icabı olarak bu kuvvete itaat eder. Bir kargaşa ortamından idare edilen ve edenler arasında akdedilen bir kontrata dayanarak çıkmışlar. (Esasında bu kontrat fikri bir varsayıma dayanır; ne derece sahih bir kontrat olduğu tartışmaya açıktır ama, işin temelinde her şeye rağmen bir kontrat fikri yine de var.)

"Halk içinde muteber bir nesne yok devlet gibi
"Olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi"[1]

[1]Kanuni Sultan Süleyman

Bizde ise, devlet bir oldu bittiye dayanır. Tıpkı bir nefes sıhhat gibi. Tarihimize bakıldığında batıdaki gibi devletin oluşumu, kuvvetlerin dağılımı ve idarenin işleyiş esasları üzerinde çok fazla tartışma yapılmadığı görülür. Bizim devlete ulaşma maceramız doğuya özgü farklar içerir. Ama, bu farklar, meselenin esasını anlamakta, yani işin temelinde (veya icranın sahaya intikalinde) zannedildiği kadar mühim değildir.

Zira her hâl ü kârda, bütün devlet yapılanmaları, zora ve rızaya dayanan bir kontrat üzerine otururlar. Belki, devletin dayandığı hakimiyetin kaynağı ve meşrulaştırılış tarzında görülen farklar, zamanla (devlete "insan"ın karşılaştığı yönetim noktalarında) daha mühim hale gelir. Zaten idare edilenler ve idareyi elinde tutanlar açısından devletin işleyişi, meselenin anlaşılmasından her şeyden daha önemlidir. Önemlidir, zira millet, son tahlilde bir ilişkiler bütününden ibaret.

Bu ilişkiler bütününden tezahür eden ve üzerinde mutabık kalınan "ülkü birliği"nin (ki burada sözü edilen ülkü, toplumun devletiyle ve gelecekle kurduğu bağdır) devletlerin kuruluşunda gördüğü fonksiyon, meşruiyetin bir başka izah kaynağıdır. Bu açıdan Osmanlı Devletinin yükseliş yıllarında ahalinin ve yönetici kadronun üzerinde mutabık kaldıkları "Kızıl Elma" uzak ülküsü ve "Nizam-ı alem" ideali, sadece ideolojik bir gayretin eseri değil, aynı zamanda devletin bekası için oldukça fonksiyonel bir alet ve Millî birlik ihtiyacının zarurî karşılığı gibi görünür.

(Ne yazık ki, Cumhuriyetin ilk yıllarında bu unsurları, telâşsız bir ortamda, huzur-u kalp ve akl-ı selim ile değerlendiremedik.) Oysa, Osmanlıdan Cumhuriyete intikal eden beşeri malzemeden rahatlıkla modern bir millet fikrini hayata geçirebilirdik.

Gerçi, bir şeyler inşa etmeye çalıştık ama bu inşa sürecinde yeni rejimin dış dünyada gördüğü itibar, Cumhuriyet neslini yanılttı. Ve Türkiye, bu yanılgının neticesinde (özellikle sonraki yıllarda) dış dünyadan bilhassa tarih, kültür ve zihniyet itibarıyla koptu.

Dünyada geçerli olan bilgilenme zihniyetinin dışında garip bir yere düştü. Muasır dünyanın bize bakışı ve değerlendirişinde kullanılan kıymet hükümleri, inkılaplar devrinde içine düştüğümüz zihnî barbarlıktan kurtaracak ip uçlarını yakalama şansını verebilirdi. Yani dışımızdaki dünyanın zihnindeki Türkiye imajına bakarak yön tayin etme imkânını kullanabilseydik, belki bugün daha iyi bir yerdeydik.

Ne var ki, Cumhuriyet aydınları yeni kurulan Cumhuriyetin ve özellikle Kemalist söylemin dış dünyadaki yankılarını (maalesef) yanlış değerlendirdiler.

Keşke bu değerlendirmeyi iyi yapabilseydik. O zaman kurduğumuz devleti daha sahih bir zihin seviyesinde idrak edip, daha gerçek bir tarih zeminine oturtabilirdik. Bütün bu kaçan fırsatlardan sonra, hâlâ elimizde bir fırsat vardır;

Cumhuriyet kurucularının (Yani başta Atatürk olmak üzere Kuva-yı Milliye kadrosunun) dayandıkları kültür ve zihniyet dünyasının koordinatlarını ara sıra hatırlamak, gittiğimiz yönü ve geldiğimiz noktayı tayinde işimize yarayabilir.

Tıpkı P. Drucker'in dediği gibi "fetret zamanlarında temelleri gözden ırak tutmamak" meselenin vuzuh noktası olma vasfını hâlâ koruyor. Bugün milletimizin içinde bulunduğu çaresizliği çözüme çevirmenin yolu, başlangıç noktalarının iyi bilmekte geçiyor. Zira başlangıç noktaları, aynı zamanda bizim millet olarak hâlâ var oluşumuzun da ip uçlarını verecektir.

Türk Milleti'nin hâlâ var oluş hikayesinin özündeki şey, aynı zamanda bu varlığın gerekçesi ve garantisidir. Millet varlığını oluşturan bütün dış şartlar değişse dahi, içerde, değişmeyen bir bölge var ki, işte orası Millî değerlerin yeridir. Ve bu yerde, Millî varlığın sebebi ve gerekçesi vardır. Bu gerekçeyi buradan bulup çıkaracağız. Bunun için kılavuzumuz, tarih şuuru ve bütünü görebilme kabiliyetidir.

